

Nová éra české vědy: Iniciativa EOSC v České republice vstupuje do horké fáze

8.9.2023 - | Masarykova univerzita

Vědci a výzkumné organizace potřebují jednoduchý a rychlý přístup k výzkumným datům a evropská iniciativa EOSC (European Open Science Cloud) jim v tom může pomoci. Nabízí zázemí pro ukládání a zpřístupnění tzv. FAIR výzkumných dat - nalezitelných (Findable), dostupných (Accessible), interoperabilních (Interoperable) a opětovně využitelných (Reusable). Nyní podporu iniciativě oficiálně potvrdilo i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR). Rozhodnutím o poskytnutí finanční dotace odsouhlasilo v pondělí 4. září 2023 důležitost iniciativy EOSC pro budoucnost české vědy. Tento právní akt je pro EOSC v České republice důležitým milníkem a posunuje jej do "horké fáze" realizace na národní úrovni. Projekt EOSC-CZ koordinuje Masarykova univerzita prostřednictvím Ústavu výpočetní techniky ve spolupráci se sdružením CESNET a VŠB - Technickou univerzitou Ostrava skrze národní superpočítačové centrum IT4Innovations.

Projekt EOSC-CZ je strategickým projektem OP JAK (Operačního programu Jana Amose Komenského), který MŠMT ČR finančně podporuje s cílem zlepšit vědecké prostředí v České republice. Spolu s projektem Národní technické knihovny „IPs CARDS“ (Czech Academic and Research Discovery Services), jenž vytváří jednotné prostředí pro správu a vyhledávání informačních zdrojů z oblasti vědy a výzkumu, má projekt EOSC-CZ zásadní roli ve vybudování zázemí pro lepší správu, sdílení a vyhledávání vědeckých dat. V rámci zmiňovaných projektů specialisté připraví národní metadatový adresář, pomocí kterého budou moci vědci snadno vyhledat již produkovaná vědecká data a použít je pro svou práci. Projekt EOSC-CZ je klíčovou součástí realizace EOSC v ČR a uvádí další výzvy OP JAK Open Science, kde společně s budoucími projekty napomůže k rozvoji otevřené vědy.

MŠMT ČR vyčlenilo na projekt EOSC-CZ rozpočet ve výši 450 milionů korun na šestileté období. Podle vrchního ředitele sekce mezinárodních vztahů, EU a ESIF **Václava Velčovského** z MŠMT ČR se jedná o mimořádný projekt: „Český výzkum bude díky intervencím z OP JAK připraven na nové paradigma otevřenosti dat. Jedná se nejen o proměnu institucí a nákup „železa“, ale především o změnu celého systému vědecké práce, která se dotkne každého vědce bez rozdílu oboru. Projekt EOSC-CZ vytvoří stabilní základy nového paradigmatu v kontextu České republiky, na které navážou další intervence.“

Přípravy na tento unikátní projekt začaly již v roce 2021. Na EOSC Roadshow 2022 v Praze, Brně a Ostravě seznámili zástupci projektu širší veřejnost s projektem samotným a principy FAIR dat v rámci konceptu otevřené vědy na sérii workshopů, prezentací a panelových diskusích. „Principy otevřené vědy jsou napříč komunitami českých vědců užívány ještě stále jen sporadicky. Projekt EOSC-CZ vybuduje zázemí pro prostředí, v němž si vědci začnou svá výzkumná data efektivně sdílet a následně i používat. Zvýšení dostupnosti vědeckých dat a výsledků představuje obrovský potenciál pro posun výzkumu v ČR mílovými kroky kupředu. Pro úspěch tak rozsáhlé iniciativy jako je EOSC je nezbytné nepodcenit tuto iniciační fázi,“ vysvětluje hlavní manažer projektu **Matej Antol**. Na EOSC Roadshow 2022 navázala v dubnu 2023 „Zahajovací akce EOSC-CZ: Představení projektu“ a v červnu 2023 se setkala česká i evropská vědecká komunita se zástupci politické scény na premiérové události „National EOSC Tripartite Event“ v Praze.

Od právě vydaného právního aktu už projektu EOSC-CZ nic nestojí v cestě v jeho realizaci. Tato důležitá právní změna otevřela nové možnosti pro iniciativu, která nyní může plně rozvinout své aktivity a poskytovat služby české vědecké komunitě.

Ústav výpočetní techniky Masarykovy univerzity zajišťuje centrální péči o IT infrastrukturu, služby i kyberbezpečnost MU. Poskytované špičkové profesionální zázemí využívá výzkumné zázemí ústavu, které je rozvíjeno ve dvou komplementárních oblastech – kyberbezpečnost a rozvoj a využití e-infrastruktur. Kombinace profesionální péče s aplikačně orientovaným výzkumem je vnímána jako podmínka existence i růstu nezbytného odborného zázemí, které je dále podporováno i v rámci implementace akčního plánu ocenění HR Award.

Sdružení CESNET bylo založeno v roce 1996 vysokými školami a Akademií věd ČR. Jeho cílem je provoz a rozvoj ICT služeb, které tvoří národní e-infrastrukturu pro výzkum, vývoj a vzdělávání e-INFRA CZ. Nedílnou součástí aktivit je také výzkum a vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií. CESNET je aktivním partnerem v řadě zahraničních výzkumných infrastruktur, jako jsou panevropská síť pro výzkum, vývoj a vzdělávání GÉANT, evropská gridová infrastruktura EGI.eu a evropská infrastruktura pro otevřenou vědu EOSC.

IT4Innovations národní superpočítačové centrum při VŠB - Technické univerzitě Ostrava je předním výzkumným, vývojovým a inovačním centrem v oblasti vysoce výkonného počítání (HPC), datových analýz (HPDA), umělé inteligence (AI), kvantového počítání (QC) a jejich aplikací do dalších vědeckých, průmyslových i společenských oborů. IT4Innovations provozuje od roku 2013 nejvýkonnější superpočítačové systémy v České republice, které poskytuje jak českým, tak i zahraničním výzkumným týmům z akademické i soukromé sféry.

<https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/nova-era-ceske-vedy-iniciativa-eosc-v-ceske-republice-vstupuje-do-horke-faze>